

ቀቢላዊ ድራሽ (Tribal Urge)

ብ አማኑኤል ሳህለ

አብ ከባቢ 1962፡ አብ ኣዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ተምሃራይ አብ ዝነበርኩሉ እዋን፡ አብታ ከተማ ዚቐመጡ ኤርትራውያን ብዙሓት ኣይነበሩን። እቶም ዝነበሩ ግን፡ ካብ ሰሪም፡ ዓዶምን ባህሎምን ርሒቑም ብምንባሮም፡ ዚእክቦምን መንነቶም ዚሕልወሎምን፡ ስምዒት ውሕስነት ዚህቦምን መፍትሒ ንኺረኽቡ ነዊሕ ጊዜ ኣይወሰደሎምን። አብቲ እዋንቲ እዩ ማሕበር ምትሕግጋዝ ሰም ዓሰም (ሰራዩ) ዚብል ምትእኽኻብ ይካየድ ከም ዝነበረ ብአዝማደይ ዝሰማዕኩ። አብቲ ማሕበር እውን ከም ቤተሰብ ተዓዲመ ከይደ ነይረ። ሕጂ ክክክሮ ከለኹ ድማ ይገርመኒ።

ወዲ-ሰብ ማሕበራ-ሰብአዊ እንስሳ (social animal) ብምዃኑ፡ ብኸለንትናኡ ምስቲ ንዓኡ ዚመስል እዩ ኪጫኖ ዚደሊ። ምስቲ ምስ ሕብሪ ቆርባቱን ምስ ቋንቋኡን ባህሉን ሃይማኖቱን ዚቃድን፡ ተመሳሳሊ ተመክሮ ዘለዎን ሰብ ድማ ሕብረት ኪፈጥር ይደሊ። ነዚ ድማ ብፍላይ አብ ዘይፈልጦ ከባቢ ኪቐመጥ ከሎሞ፡ ሰግኣት ኪሓድሮ ኸሎ ብዘይዳ ዮግህዶ። ከምዚ ኪገብር ከሎ፡ ድሕነትን ውሕስነትን ስለ ዝደለዩን፡ ብኡ ኣቢሉ ድማ መንነቱ ኪዕቅብ ስለ ዚፍትንን እዩ። በዚ ድማ ንቐጻልነት ህይወቱ ውሕስነት ይረኽቡሉ። አብዚ ኩነታትዚ ኢዩ ድማ እቲ ቀቢላ (tribe) ዚብል ስነ-ልቦናውን ማተራያላውን ድራሽ ዚፍጠር።

ቀቢላ (tribe)፡ እቲ ንማሕበራዊ ድሕነት ኢሉ ወድሰብ ካብ ጥንቲ ዝፈጠሮ ዝነኣሰ ሰብአዊ ጉጅለ እዩ። ካብቲ ኣድላዩ መጠኑ ኣዚዩ ምስ ዚንእስ ንድሕነት ኣስጋኢ ይኸውን። ካብቲ ኣድላዩነቱ ኣዚዩ ምስ ዚዓቢ ድማ፡ ንማሕበራዊ ምትእስሳር ኣጸጋሚ ይኸውን። ቀቢላነት አብ ኩሉ ንጥንፈታት ወዲ-ሰብ፡ ብስም ማሕበራትን፡ ትካላትን፡ ከምኡውን ብስም ባህላውን ሃይማኖታውን ውድባት፡ ይገሃድን ይንጸባረቕን። እቲ ዚደለ ተመሳሳልነት ብመሰረቱ ተፈጥሮአዊ ወይ ባህላዊ ኪኸውን ከሎ፡ አብ ገሊኡ ኣጋጣምታት ግን ሰብ-ሰርሖ ተመሳሳልነት እውን ኪህሉ ይኸእል እዩ። ማለት ብሞያን ዝገባሉን ብስነ-ጥበብን ዚፍጠር ተመሳሳልነት።

እዚ ኣገዳስን መሰረታውን ድራሽዚ ኣብ/ቲ ውሻጦ ኣነት ሰብ ስለ ዘሎ፡ ወዲ-ሰብ ኣብ ዝሃለወ ይሃሉ፡ አብ ኩሉ እዋን፡ ካብ ጽልዋኡን ሓይሉን ኪላቐቐ ኣይደልን ጥራይ ዘይኮነስ ኣይክእልንውን እዩ። እዚ ቀቢላዊ ባህርይዚ፡ በቲ ጥንታውን መሰረታውን ኣገባቡ ኣይኹን ደኣምበር፡ አብ ማሕበራ-ሰብን ህዝብን ሃገርን ግዝኣትን ይረኣ እዩ። ቀቢላነት ከም ናይ ምጭንናው ባህርይ ጌርና እንተ ወሲድናዮ፡ አብቲ አብ ኣመሪካ ዘሎ ቻይና ታውን ዚብሃል ሓምሻይ ወይ ሻድሻይ ወለዶ ስደተኛታት ቻይና ዚቐመጡ ክፍለ-ከተማ ኒውዮርክ፡ ወይ ኣብቲ ካልኣይ ወይ ሳልሳይ ወለዶ ስደተኛታት ኢጣልያውያን ዚቐመጡ ሊትል ኢታሊ ዚብሃል ናይ ኒውዮርክ ክፍለ-ከተማ ወይ ድማ ኣብቲ ኣብ ሃገር ኸወደን ኣብ ሰቆክሆልም ዚርከብ መብዛሕትኦም ደቂ-ሶማልያ ዚቐመጡ ሊትል መቐድሾ ዚብሃል ቦታ ኣንጸባረቐ ክንርእዮ ንኸእል።

አብ ገሊኡ ከተማታት አመሪካ፡ ሓደስቲ ስደተኛታት ስለ ዚበዝሑዎ፡ ቛንቋ እንግሊዝ ጥራይ ዘይኮነስ፡ እቲ ብልምዲ አመሪካዊ ዘብለካ ገለ ባህርያትን ባህልታትን ልማዳትን እውን ከይተረፈ ፈጹሙ ተረሲዑን ብናይቶም ስደተኛታት ልምድን ባህልን ድማ ተተኪኡን ይረእ እዩ። እዚ ኩነትዚ ነቲ ሰብአዊ ናይ ተመሳሳልነት ምቅርራብን ምትሕልላይን፡ ካብኡ ሓሊፉ ድማ ንስምዒት ውሕስነትን (sense of security) ርግኣትን ንምድልዳልን ንምዕቃብን ኢሉ ስለ ዚፍጠር፡ ብተዛማዲ መገዲ ቀቢላነት እዩ ክንብሎ ንክእል ኢና።

ይኹንምበር፡ ንቐቢላነት ዘበግሱዎ ብዙሓት ረጃቢታት ከህልዉ ይክእሉ እዮም። እቶም አብ ናይ ኒውዮርክ ገቶ ዚቐመጡ ዝነበሩ ጸለምቲ አመሪካውያን፡ አብቲ ቦታቲ ኪቐመጡ ዝገበርዎ ምክንያት እንተሎ ዓሌታውነት እምበር ካልእ አይኮነን። ዝኾነ ኾይነ፡ ዜርካ ዜርካስ ንሳቶምውን ብሓደ ወገንሲ ንድሕነቶም ኢሎም እዮም አብቲ ቦታቲ እተኣኻኸቡ። መንግስቲ አመሪካ፡ ሓቀኛን አብቲ አመሪካዊ ባህሊ ዝሰረጸን ደሞክራሲ እንተዚህሉዎ ነይሩ፡ እዞም ጭቁናት ሰባት እዚአቶም አብቲ ዘሕዝን ቦታቲ ኪቐመጡ አይምተገደዱን። መበገሲ ቀቢላነት፡ ድልየት ውሕስነትን ምዕቃብ ጉጅላዊ ሓድነትን ስለ ዝኾነ፡ ዚድልድለሉን ዚደክመሉን ኩነታት ከህሉ ባህርያዊ እዩ። ቀቢላነት፡ ብጉድለት ውሕስነትን ብምሓር ስግኣትን ከድልድል ከሎ፡ ብናይቲ ግዳይ ርእሰ-ተአማንነትን ብናይ ከባቢ ሰላምን ርግኣትን፡ ብኹለንትናዊ ምዕባለን ፍትሕን ድማ ከልሕልሕ ይክእል እዩ። ቅድሚ ናብቲ ዝርዝር ምእታውና ግን፡ ገለ ካብቶም ናይ ወዲ-ሰብ አገደስትን መሰረታውያንን ድሌታት፡ ምግብን መጽለልን ውሕስነትን ከም ዚርከቡዎም ክንርስዕ አይግባእን።

መብዛሕትአን አፍሪቃውያን ሃገራት፡ እቲ ናጽነትን ብባዕዳውያን ገዛእቲ ተጠፍጢፉ ስለ እተዋህበን፡ አማኢት ብሄራት ሒዘን እዩን ሃገራዊ ህይወተን ኪቐጽላ እተፈርደን። እቲ እተረኸበ ወይ እተዋህበ ናጽነት ግን ብሱሩ ነታ ሃገር ብዓባያ ደኣምበር ነቶም ውሁዳን ወይ ህዳግን (minorities) እተዋህበ ከም ዘይኮነ፡ እቶም ሰብ-ጉዳይ ወይ እቶም ግዳያት ነዊሕ ከይከዱ ይስቆርዎ እዩ። ማእከላዊ መንግስቲ፡ ነቲ ናይ ውሁዳን ጉዳይ አነአኢሱን አቃሊሉን ብምርአይ፡ መብዛሕትኡ ግዜ ነቲ ርትዓዊ ሕቶኦም ንስዩዎ እዩ ዚሓልፍ። መንግስቲ ብባህርያቱ ጨቋኒ ብምጅኑ ድማ፡ ነቲ ጉዳይ ካብ ምዕራዩ፡ ምድቋሱ እዩ ዚቐሎን ዚመርጸን። ከምዚ ምስ ኮነ፡ እቲ ናይ ቀቢላነት መንፈስ አብቶም ውሁዳን ኪጉህር ይጅምር። ሰባት፡ ድሕንነትን ውሕስነትን ምስ ዚጎድሎም፡ እታ ነዚ ጉድለትዚ ክትመልአሎም እትክእል ሓንቲ መገዲ፡ ቀቢላዊ ስምዒት ምፍጣር እያ። ካልእ አማራጺ ከህሉዎም አይክእልን።

በዚ ምክንያትዚ፡ ናይ መብዛሕትአን አፍሪቃውያን ሃገራት ሃገራዊ ጉዕዞ፡ ሓጎጽጎጽ ዝመልአን ንምዕባለ ዝጎትትን ኮይነ፡ ናብቲ ዝደለያኦ ቁጠባውን ማሕበራውን ደረጃ ንክበጽሓ ጸገም ኮይነውን ይነበር ኣሎ። ቀጻሊ ኪፈትሕኦ ዚግባእን ጸገም፡ ቀጻሊ ሻላ ስለ ዝብላኦ፡ ቀጻሊ ድማ የሳቐየን ኣሎ። ሓደ ካብቶም ነዚ ጽሑፍዚ ከቐርብ ዝደረኹኒ ምክንያታት፡ እቲ አብ ሃገርና ይኹን አብ ካልኣት ሃገራት፡ ንውሁዳን ወይ ህዳግን ብሄራት ዚምልከት ሕቶ ክለዓል ከሎ ዚፍጠር ዘይምርድዳእን ቆየቻን ባእስን እዩ። ገለ ሰባት፡ አብቲ ነዚ ኣርእስትዚ ዚምልከት ክትዕ ኪሳተፉ ኸለዉ፡ ዓቕሎም የጽብቡ፡ ጸርጸር ይብሉ፡ ናብ መረዳእታ ኪበጽሑ ድማ አይደልዩን። ይኹን ምበር፡ ሸሕጳ ብዓቢኡ ሕቶ ሃገር ቀዳምነት ኪወሃቦ ዚግባእ ጉዳይ እንተ ኾነ፡ እቲ ቆየቻን ባእስን ግን ኣብቶም ግዳያት ጥርጠራ ስለ ዘልዕል፡ ነቲ ቀቢላዊ ስምዒቶም የደልድሎ እምበር አየድክሞን። ዝያዳ ክትቃወም ከሎኻ፡ እቲ ቀቢላዊ ድራኽ ድማ አብቲ ተኸራኻሪኻ ብኡ መጠን ከም ዚሕይል ክትፈልጥ ይግበአካ።

አብ ሓንቲ ሃገር ዚርከብ ብመሰላቱ ዘይተሓጎሰ ወይ ዘይግገብ ብሄር፡ ብዛዕባ መጻኢ ዕድሉ ውድዓዊ ሕቶ ከልዕል መሰል አለዎ። ሕቶ ዘልዕል ዘሎ ድማ ብመጻኢ ዕድላቱ ስለ ዚሰግእ እዩ። ነቲ ግዜኡ ኣይኮነን ዚብል ናይቲ መብዛሕትኡ ሰብ ርእይቶ ዘይቅበሉ ምኽንያት ድማ፡ ነቲ መልሲ ከም ብድህ ገይሩ ስለ ዚርእዩ እዩ። ነቲ አብ ገለ ኣኼባታት ዚርእዩ ደሞክራሲ ዝጎደሎ ኣካይዳ አብ ግምት ስለ ዘእትዎ፡ ስግኣታቱ እናዓበዩ ይኸይድ። እዚ ድማ ባህርያዊ እዩ። ቀቢላዊ ድራኽ አብ ደሞክራሲያዊ ሃዋህው፡ አብቲ ሰብአዊ መሰላትን ፍትሓውነትን ምዕሩይ ምክፍፋል ሃገራዊ ሃብትን ዝጥቀም መንግስትን ህዝብን ኪልሕልሕ ይኸእል እዩ። ብሃገራዊ ወይ ጽምብራዊ ድራኽ ድማ ይትካእ። ከምዚ እናኾነ ኸሎ፡ እቲ አባል ብሄር ዝጠራጠር እንተ ኾይኑ፡ ንተመክሮ ከም ምስክር ገይሩ ስለ ዝወስዶ እዩ።

ብዙሓት ሃገራት፡ አብቲ ቅዋመን፡ ንሓደ ብሄር ክሳዕ ምንጻል መሰል አለዎ ዚብል ዓንቀጻት የቐምጣ እዩን። እዚ ግን ናይ ምትላል ሚላ እዩ። ካብ ከምኡ ኢልካ ምጽሓፍ፡ ነቲ ግቡኡ ኣይረኽበን እትብሎ ብሄር፡ ብኣጋኡ ስግኣቱ ዘልግሱል መደባትን ፖሊሲታትን ክትሕንጽጽ ይግባኣካ። ነዚ ድማ ብቐልጠፍ አብ ተግባር ከተርእዩ ይግበኣካ። አብ ቅዋም ኣስፊርካ፡ ብድሕሪኡ ቃሕ ዝበለካ ምግባር ግን ንንዊሕ ከኸይካ ኣይክእልን። ብሓጸሩ፡ ቀቢላነት፡ ቅቡል ምኽንያት አለዎ። መሰረቱ ድማ ስግኣትን ጥርጠራን እዩ። እዚ ስግኣትዚ ክሳዕ ዘሎ፡ እቲ ግዳይ መሰሉ ምሕታት ጥራይ ዘይኮነስ፡ ውሕስነት ዝህቦ አብ ቅነዕ መንፈስ እተሞርከሰ ተግባራትን ስጉምትታትን ብኣጋኡ ኪርእ ይደሊ እዩ። ንመንግስቲ ዘይምእማኑ ዘገርም ኣይኮነን፡ ተመክሮ ስለ ዘለዎ። ክፈርህን ክሰግእን ምኽንያታዊ እዩ። ከምቲ እታ ሃገር ብዓባዖ ካብተን አብ ከባቢኣ ዘለዋ ሃገራት እትሰግእን እትጥንቀቅን፡ ንሱውን ካብቲ ዘይሓቕፎን ዘጠራጥሮን ከባቢኡ ይሰግእ እዩ።

እቶም አብ ላዕሊ ዝጠቐስኩዎም ኣባላት ማሕበር ምትሕግጋዝ፡ ምናልባት እቲ ኩነታት አብቲ ከባቢኦም ቀጸሊ ንኸነብሩ፡ ዝኾነ ዓይነት ስግኣት ስለ ዘይፈጠረሎም ይኸውን ንመዓልታውን መጻእን ህይወቶም ካብቲ ማሕበሮም ንላዕሊ ኣብሊጸም ኪርእይዎ ዝጀመሩ። ከምዚ ብምግባር ድማ ምስቲ ናይ ከባቢኦም ማሕበረሰብ ተጸምቢሮም፡ ንእተወሰነ ግዜ ማለት ክሳዕ እቲ ምጽምባር ከም ብሓድሽ አብ ምልክት ሕቶ ዚኣቱ፡ ብሰላም ኪነብሩ ክኢሎም።

ሕጂውን ገለ ሰባት፡ ናይ ቀቢላነት ወይ ብሄርነት ሕቶ ብፍጹም ኪለዓል ከም ዘይብሉን፡ ብቐዳምነት ናይ ሃገር ሕቶ ኪፍታሕ ከም ዘለዎን ዚብል ርእይቶ ከልዕሉ ይኸእሉ እዮም። ቀዳምነት ነጥን ይወሃቦ ንዚብል ሕቶ ንምምላሽ እንተ ኾይኑ፡ ሓቃቶም እዮም። ይኹን ምበር፡ ነቲ ጉዳይ ቀዳምነት ብዘይምሃቡ፡ ኣገዳስነቱ ብኣኡ መጠን ኪጎድል ኣይግባእን። ቀቢላነት፡ አብ ናይ ወዲሰብ ማሕበራውን ስነ-ልቦናውን ስግኣትን ምጥርጣርን እተመርከሰ ብምኻኑ፡ አብ ሃገራዊ ክትዓት ቀዳምነት እኳ እንተ ዘይተሃህቦ፡ ዓቢ ትኹረትን ኣገዳስነትን ከምኡውን ምርምርን ዘድልዩ ጉዳይ ምኻኑ ግን ከጠራጥረና ኣይግባእን።

አማኒኤል ሳህለ